

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

Куровська Н.О., к.е.н., доцент

Актуальність дослідження. Диверсифікація джерел фінансування потреб аграрних підприємств зумовлена необхідністю забезпечення безперервного процесу виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Важливе місце у фінансуванні потреб аграріїв поряд з банківськими установами посідають кредитні спілки. Це пов'язано з тим, що сучасні умови кредитування комерційними банками в недостатній мірі та не у повному обсязі задовольняють потреби аграріїв у кредитних ресурсах.

Досвід зарубіжних країн показує, що у світі кредитні кооперативні установи за

кількістю мають найбільшу питому вагу серед усіх суб'єктів фінансового ринку. У США, наприклад, налічується понад 11 тис. кредитних кооперативних спілок, асоціацій та ін. кооперативних фінансових установ, членами яких є близько 40 % населення країни, у Канаді членами майже тисячі кредитних спілок є понад 21 млн осіб, у Китаї 425 тис. кредитних кооперативів різного рівня охоплюють понад 80 % селянства [3, с. 58]. Проте в Україні кредитно-кооперативний сегмент фінансового ринку ще недостатньо розвинений і займає незначну частку від загального обсягу ресурсів кредитних установ.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання. Системні дослідження з питань розвитку кредитних спілок відображені у працях таких вчених, як В. В. Гончаренко, В. В. Зіновчук [4], М. Й. Малік, Л. В. Молдаван [6], А. О. Пантелеймоненко, О. Я. Стойко, Г. М. Терещенко та ін. Проте не зважаючи на достатньо широке висвітлення даного питання в науковій літературі, необхідно обґрунтувати значущість кредитних спілок для фінансування потреб сільськогосподарських підприємств, а також визначити основні напрями функціонування кредитних спілок як фінансово-кредитних установ кооперативного типу.

Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування функціонування кредитних спілок в Україні.

Результати дослідження. Підвищення ефективності виробничої та збутової діяльності сільськогосподарської продукції потребує урізноманітнення джерел фінансового забезпечення аграрних підприємств, серед яких важлива роль відводиться кредитним спілкам. У відповідності до Закону України «Про кредитні спілки», кредитна спілка - це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [1].

Кредитні спілки значно поширені в сільській місцевості. Їх послугами користуються люди з відносно невисокими доходами. Інколи вони навіть створюються при сільськогосподарських кооперативах і вважають фінансування кооперативів важливим напрямом своєї діяльності [2]. Основна частина загальних потреб у фінансових ресурсах виробників сільськогосподарської продукції має сезонний характер, і саме кредитні спілки надають їм можливість планувати свою діяльність й повертати кредитні ресурси після реалізації виробленої продукції. В цьому контексті, необхідно акцентувати увагу на важливості ролі кредитних спілок у фінансуванні потреб сільськогосподарських виробників. Проте частка кредитів, виданих фінансовими установами на потреби виробникам сільськогосподарської продукції складає лише 3,8 % від загального обсягу кредитування. Нарощування обсягів кредитування можливе за умов активізації кооперативного руху саме в фінансовій сфері.

Досліджуючи сучасний стан кредитної кооперації в Україні необхідно відмітити, що кількість кредитних спілок скоротилась і на кінець 2011 р. становила 613 од., що на 7,0 % (46 од.) менше показника 2010 р. (659 од.). Кількість членів кредитних спілок за досліджуваний період скоротилася на 32,3 % та станом на 2011 р. становила 1 062,4 тис. осіб, серед яких внески на депозитних рахунках мають 48 тис. осіб, за діючими кредитними договорами – 249,3 тис. осіб відповідно. Основними причинами скорочення їх кількості є погіршення фінансового стану за досліджуваний період, суттєве зниження платоспроможності й ліквідності, а також невиконання превентивних заходів щодо запобігання негативному впливу зовнішніх факторів.

У цілому система кредитних спілок України протягом досліджуваного періоду демонструвала поступове зменшення основних показників діяльності. Так, загальний обсяг активів кредитних спілок становив 2386,5 млн. грн, що на 30,5 % менше показника 2010 р. Проте до кінця 2011 р. темпи спаду дещо стабілізувалися і спостерігалася позитивна динаміка основних показників діяльності кредитних спілок.

Саме кредитні спілки, порівняно з іншими небанківськими фінансовими

установами, виявилися найбільш вразливими до проявів фінансової кризи та найменш спроможними щодо її якнайшвидшого подолання. Як наслідок, кредитування членів кредитних спілок у 2011 р. зменшилося майже на 33,2 %, а залучення внесків на депозитні рахунки – на 39 % у порівнянні з 2010 р. Після спаду зазначених показників у другому кварталі 2011 р. спостерігалось їх незначне підвищення та поступова стабілізація до кінця року [4, с. 28]. В цілому, загальна сума заборгованості 249,3 тис. членів кредитних спілок у 2011 р. склала 2237,4 млн. грн, що в середньому на позичальника становило 9 тис. грн боргу по кредиту, який на 0,8 тис. грн менше показника 2010 р.

У структурі кредитів, наданих членам кредитних спілок, найбільшу питому вагу займають споживчі кредити – 37,8 %, кредити на будівництво, ремонт та реконструкцію нерухомого майна – 18,6 %, комерційні кредити – 9 %, кредити на ведення особистих селянських господарств – 4,3 %, а фермерських господарств – лише 1,7 %. Обсяг залучених внесків (вкладів) членів кредитних спілок на депозитні рахунки (залишок на кінець періоду) становив 61,0 % обсягу залучених вкладів минулого року.

Аналіз сучасного стану діяльності кредитних спілок в Україні показує, що за 2010-2011 рр. відбулося значне зменшення їх кількості й зниження платоспроможності позичальників, яке зумовлено в основному негативними наслідками світової фінансової кризи. Таким чином, з метою подолання кризових явищ, захисту прав та задоволення потреб своїх клієнтів, кредитним спілкам необхідно активізувати свою діяльність у напрямі відновлення докризового позитивного іміджу з подальшим виходом на новий якісний рівень надання фінансово-кредитних послуг.

Отже, вважаємо доцільним створити необхідне інституціональне забезпечення для небанківських фінансових установ, важливою умовою подальшого розвитку яких є: удосконалення нормативно-правової бази, де необхідно чітко регламентувати права та обов'язки членів кредитних спілок; захист прав та інтересів їх суб'єктів, особливо, виробників сільськогосподарської продукції. Важливим аспектом подальшого розвитку кредитних спілок є інтеграція їх в об'єднання з метою акумулювання фінансових ресурсів і надання якісних кредитних послуг сільськогосподарським підприємствам. Наявність розгалуженої системи кредитних спілок в Україні посилить їх конкуренцію з банківськими установами, що є безумовно позитивним чинником формування фінансово-кредитної системи відносно активізації кооперативного руху в Україні.

Висновки:

1. У процесі оптимізації джерел фінансування потреб сільськогосподарських підприємств важливого значення набуває розвиток кредитних спілок. Суттєвими перевагами їх серед інших фінансово-кредитних установ є те, що вони функціонують на кооперативних принципах і захищають майнові інтереси своїх членів.

2. Важливим аспектом у забезпеченні потреб сільськогосподарських виробників є розширення джерел фінансових ресурсів, оскільки основною проблемою є те, що їх витрати пов'язані з сезонністю виробництва. Визначено, що пріоритетним напрямом формування необхідних фінансових ресурсів аграріїв є розповсюдження кредитних спілок, які замаються такими ризиковими сферами діяльності, як сільське господарство.

3. Розвиток кредитних спілок в Україні необхідно розглядати в контексті активізації кооперативного руху. Оскільки, як і сільськогосподарські кооперативи, вони засновані на кооперативних принципах і відповідають всім вимогам некомерційних установ, які забезпечують захист своїм клієнтам, а також надають якісні фінансово-кредитні послуги на прийнятних засадах.

4. Користуючись послугами кредитних спілок, аграрії одержують фінансові послуги у вигляді короткострокового кредитування та забезпечують поточні потреби у фінансових ресурсах. Наявність такого джерела фінансування створює додаткові можливості для розвитку процесу виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Поєднання виробничого та фінансового капіталів на кооперативних засадах створює якісні передумови для подальшого розвитку аграрного виробництва.

Використані джерела інформації

1. Про кредитні спілки: Закон України № 1096-IV від 10 липня 2003 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012908.html
2. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К.: Логос, 2001. – 380 с.
3. Молдаван Л.В. Розвиток кооперації в системі кредитного забезпечення сільського господарства / Л.Д. Молдаван // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 58-63.
4. Підсумки діяльності кредитних спілок за 2011 р. / Бюлетень кредитних спілок України. – № 3 (43). – 2012. – 53 с.